



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

---

## **Εισαγωγή στην Κλασική Αρχαιολογία**

**Ενότητα 2:** Ιστορικό πλαίσιο

Μανόλης Στεφανάκης

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

---

## Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



## Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.



Ευρωπαϊκή Ένωση  
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



1.	Η τέχνη στο πλαίσιο της εποχής.....	4
1.1	Γεωμετρική Περίοδος (11 <sup>ος</sup> -8 <sup>ος</sup> αι.).....	4
1.1.1	Ιστορικό, Κοινωνικό, Πολιτικό και Οικονομικό Πλαίσιο.....	4
1.1.2	Τέχνη .....	4
1.2	Αρχαϊκή Περίοδος (7 <sup>ος</sup> -6 <sup>ος</sup> αι.) .....	4
1.2.1	Ιστορικό, Κοινωνικό, Πολιτικό και Οικονομικό Πλαίσιο.....	4
1.2.2	Τέχνη .....	5
1.3	Κλασική Περίοδος (5 <sup>ος</sup> -4 <sup>ος</sup> αι.).....	5
1.3.1	Ιστορικό, Κοινωνικό, Πολιτικό και Οικονομικό Πλαίσιο.....	5
1.3.2	Τέχνη .....	5
1.4	Βιβλιογραφία .....	6
1.4.1	Επιλεγμένη Βασική Βιβλιογραφία .....	6
1.4.2	Διαδικτυακές προβολές .....	7

## 1. Η τέχνη στο πλαίσιο της εποχής

Ιδιαίτερα σημαντικό για την κατανόηση της εξέλιξης της τέχνης και του ρόλου της στη ζωή των ανθρώπων είναι το γενικότερο πλαίσιο της κάθε περιόδου, μέσα στο οποίο αναπτύσσεται. Ιστορικές συγκυρίες και γεγονότα, πολιτικές καταστάσεις, κοινωνικές αλλαγές, τεχνολογικές κατακτήσεις, οικονομικές αλλαγές και φυσικά διακρατικές ή «διεθνείς» σχέσεις στη Μεσόγειο διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και την πορεία των τεχνών.

Στη δεύτερη ενότητα του μαθήματος θα αναπτυχθούν τα παρακάτω θέματα:

### 1.1 Γεωμετρική Περίοδος (11<sup>ος</sup>-8<sup>ος</sup> αι.)

#### 1.1.1 Ιστορικό, Κοινωνικό, Πολιτικό και Οικονομικό Πλαίσιο

(...)

#### 1.1.2 Τέχνη

Η περίοδος από το 1050 ως το 700 περίπου ονομάστηκε **γεωμετρική**, καθώς η κεραμική της –το πολυπληθέστερο υλικό κατάλοιπό της– κοσμείται, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, με αφηρημένα γεωμετρικά σχήματα και γεωμετρικές συνθέσεις. Κατά τον Buschor ήταν η τέχνη «του κόσμου της εικασίας» (Ahnungswelt), μια εποχή κατά την οποία η πραγματικότητα απεικονίστηκε στην τέχνη με μεγάλη ασάφεια.

Η τέχνη της γεωμετρικής περιόδου μπορεί να χαρακτηριστεί και ως η πρώτη φάση της αρχαίας ελληνικής τέχνης, καθώς δημιουργήθηκαν οι αρχές και τέθηκαν οι κανόνες που καθόρισαν την αρχαία ελληνική τέχνη σε όλη της την πορεία.

Η γεωμετρική περίοδος χωρίζεται στις παρακάτω, συμβατικές, υποπεριόδους:

περ. 1050-900 πρωτογεωμετρική (ΠρΓ).

περ. 900-850 πρώιμη γεωμετρική (ΠΓ).

περ. 850-800 μέση γεωμετρική I (ΜΓI).

περ. 800-760 μέση γεωμετρική II (ΜΓII).

περ. 760- 735 ύστερη γεωμετρική I (ΥΓ I) ή ώριμη γεωμετρική ή πρωτο-αρχαϊκή

περ. 735-700 ύστερη γεωμετρική II (ΥΓ II) ή πρωτο-αρχαϊκή

### 1.2 Αρχαϊκή Περίοδος (7<sup>ος</sup>-6<sup>ος</sup> αι.)

#### 1.2.1 Ιστορικό, Κοινωνικό, Πολιτικό και Οικονομικό Πλαίσιο

(...)

## 1.2.2 Τέχνη

Μολονότι ιστορικά η αρχαϊκή περίοδος εξετάζεται ως μια ενότητα που καλύπτει δύο αιώνες (7<sup>ος</sup>-6<sup>ος</sup>), η τέχνη της χωρίζεται και εξετάζεται σε δύο μεγάλες ενότητες: στην πρώιμη αρχαϊκή (ΠΑ) ή περίοδο του ανατολίζοντος ρυθμού (Αν), η οποία καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του 7<sup>ου</sup> αι. (περ. 700-620) και την ώριμη αρχαϊκή περίοδο (περ. 620-490). Ο διαχωρισμός εξυπηρετεί πρακτικούς σκοπούς που σχετίζονται με τους διαφορετικούς ρυθμούς και τις εκφραστικές γλώσσες που αναπτύσσονται σε κάθε υποπερίοδο.

Πρόκειται για τον «κόσμο της πραγματικότητας» (Wircklichkeitswelt), τον αισθητό κόσμο, όπως χαρακτήρισε την αρχαϊκή εποχή ο Buschor. Η περίοδος πήρε τη συμβατική ονομασία «αρχαϊκή» από τους παλαιότερους μελετητές, καθώς θεωρήθηκε ότι κατά την περίοδο αυτή τέθηκαν οι αρχές της ελληνικής τέχνης και τα έργα της εποχής αυτής ήταν τα «αρχαιότερα».

Η πρώιμη φάση της αρχαϊκής περιόδου, με τη ζωντανή υιοθέτηση και αναπαραγωγή θεμάτων και συμβόλων με ρίζες στην Ανατολή που χαρακτηρίζει την τέχνη του 7<sup>ου</sup> αι., από το 700 ως το 620 περίπου, ονομάζεται «ανατολίζουσα» (Αν) περίοδος και χωρίζεται σε τρεις υποπεριόδους:

περ. 700-670: πρώτο- και πρώιμη ανατολίζουσα (ΠρΑν –ΠΑν)

περ. 670-640: μέση ανατολίζουσα (ΜΑν)

περ. 640-620: ύστερη ανατολίζουσα (ΥΑν)

Η περίοδος από το 620 έως το 500/490 θεωρείται ως η ώριμη περίοδος της αρχαϊκής τέχνης και υποδιαιρείται σε δύο υποπεριόδους:

περ. 620-560 μέση αρχαϊκή (ΜΑ)

περ. 560-500/490 ύστερη αρχαϊκή (ΥΑ)

## 1.3 Κλασική Περίοδος (5<sup>ος</sup> -4<sup>ος</sup> αι.)

### 1.3.1 Ιστορικό, Κοινωνικό, Πολιτικό και Οικονομικό Πλαίσιο

(...)

### 1.3.2 Τέχνη

Μολονότι ιστορικά η κλασική περίοδος εξετάζεται ως μια ενότητα που καλύπτει δύο αιώνες (5<sup>ος</sup>-4<sup>ος</sup>), η τέχνη της χωρίζεται και εξετάζεται σε δύο κύριες ενότητες: την πρώιμη κλασική περίοδο ή του αυστηρού ρυθμού, η οποία καλύπτει το α΄ μισό του 5<sup>ου</sup> αι. (περ. 500/490-450) και τους καθαρούς κλασικούς χρόνους, που υποδιαιρούνται με τη σειρά τους στην ώριμη κλασική περίοδο (περ. 450-400/390) και

την ύστερη (όψιμη) κλασική περίοδο (περ. 400/390-330/320). Ο διαχωρισμός εξυπηρετεί πρακτικούς σκοπούς που έχουν να κάνουν ουσιαστικά με τους διαφορετικούς ρυθμούς και τις εκφραστικές γλώσσες που εμφανίζονται σε κάθε υποπερίοδο.

Είναι ο «κόσμος της μοίρας» (Schicksalswelt), στον οποίο συνειδητοποιείται η ανθρώπινη μοίρα, που καθορίζεται και κινείται ανάμεσα στο θείο (πνεύμα) και στο ανθρώπινο (αδυναμία-ύλη) κατά τον Buschor. Παράλληλα, φαίνεται να επικρατεί ο ορθολογισμός, στο πλαίσιο του οποίου, ο άνθρωπος του 5<sup>ου</sup> αι. συνειδητοποιεί πιο έντονα την ελευθερία του, αλλά και την ευθύνη του μέσα στην κοινωνία.

Η πρώιμη κλασική περίοδος καλύπτει την γενιά των καλλιτεχνών που δρουν από το 500/490 μέχρι το 450 περίπου και ονομάζεται και περίοδος του αυστηρού ρυθμού. Ο όρος είναι συμβατικός και περιγράφει ουσιαστικά την «αυστηρότητα» που παρατηρείται αυτή την εποχή στη γλυπτική, με τις μορφές να παρουσιάζονται ιδιαίτερα συνοφρυωμένες και προβληματισμένες, σε αντίθεση με το ανέμελο μείδισμα των αρχαϊκών χρόνων.

Η πρώιμη κλασική περίοδος διαιρείται σε δύο υποπεριόδους:

περ. 500/490-480/79: καθαρή περίοδος αυστηρού ρυθμού

περ. 479-450: προδρομική περίοδος της κλασικής τεχνοτροπίας

Η ακμή της κλασικής περιόδου διήρκεσε λίγο, αναπτύχθηκε μετά τους περσικούς πολέμους (479) και συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια του πελοποννησιακού πολέμου (431-404), δημιουργώντας μια μεγαλειώδη τέχνη, η οποία αναβίωσε μετά από αυτόν, στον 4<sup>ο</sup> αι.

Η κλασική περίοδος περιλαμβάνει τις εξής υποπεριόδους:

περ. 450-400/390: ώριμη κλασική (ΩΚ)

περ. 400/390-330/320: ύστερη κλασική (ΥΚ)

## 1.4 Βιβλιογραφία

### 1.4.1 Επιλεγμένη Βασική Βιβλιογραφία

*Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Β-Γ2. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών 1971-2.

Σακελλαρίου, Μ.Β. 2004. *Η Αθηναϊκή Δημοκρατία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Στεφανάκης, Μ.Ι. 2012. *Κλασική Αρχαιολογία: Βασικές Αρχές και Επισκόπηση της Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης*, 11<sup>ος</sup>-4<sup>ος</sup> αι. Μέρος Α', Εισαγωγή – Κεραμική/Αγγειογραφία. Αθήνα: Ιάμβλιχος. ISBN: 978-960-268-201-2.

Andrews, A. 1982. *Η Τυραννία στην Αρχαία Ελλάδα*. Αθήνα: Καρδαμίτσα. Τίτλος πρωτοτύπου: *The Greek Tyrants*. London: Hutchinson's University Library.

Boardman, J. 1996. *Οι Αρχαίοι Έλληνες στην Υπερπόντια Εξάπλωσή τους: οι Πρώτες Αποικίες και το Εμπόριό τους*. Αθήνα: Καρδαμίτσα. Τίτλος πρωτοτύπου: *The Greeks Overseas: Their Early Colonies and Trade*. London: Thames and Hudson, 2000<sup>4</sup>.

CAH: *The Cambridge Ancient History* vols. III.1-VI. Cambridge: Cambridge University Press 1982-1994<sup>2</sup>.

Hammond, N.G.L. 1997. *Φίλιππος ο Μακεδών*. Θεσσαλονίκη: Μαλλιάρης-Παιδεία. Τίτλος πρωτοτύπου: *Philip of Macedon*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1994.

Hornblower, S. 2005. *Ο Ελληνικός Κόσμος 479-323 π.Χ.* Αθήνα: Οδυσσέας (ISBN: 960-210-486-4). Τίτλος πρωτοτύπου: *The Greek World, 479-323 B.C.* (Routledge History of the Ancient World) London – New York: Routledge 2002<sup>3</sup>.

Kinzl, K.H. (επιμ) 2006. *A Companion to the Classical Greek World*. Malden, MA – Oxford: Blackwell (ISBN: 9780631230144).

Mossé, Cl. 1999<sup>2</sup>. *Αθήνα. Ιστορία μιας Δημοκρατίας*, Αθήνα: ΜΙΕΤ. Τίτλος πρωτοτύπου: *Histoire d'une Democratie: Athenes: des Origins á la Conquete Macédonienne*, Paris: Editions du Seuil, 1971.

Mossé, Cl. 2001<sup>3</sup>. *Η Αρχαϊκή Ελλάδα. Από τον Όμηρο ως τον Αισχύλο 8ος-6ος αιώνας π.Χ.* Αθήνα: ΜΙΕΤ 2001<sup>3</sup> (ISBN: 960-250-046-8). Τίτλος πρωτοτύπου: *La Grèce archaïque d'Homère à Eschyle: VIIIe-VIe siècles av. J.-C.* (Points Histoire). Paris: Seuil, 1984.

Osborne, R. 2000. *Η Γένεση της Ελλάδας 1200-479 π.Χ.* (Ανθρώπων Άστεα: Ιστορική Σειρά). Αθήνα: Οδυσσέας (ISBN: 9789602103654). Τίτλος πρωτοτύπου: *Greece in the Making, 1200-479 B.C.: The Greek City Under Construction* (Routledge History of the Ancient World). London: Routledge, 1996.

Polignac, F. de. 2000. *Η Γέννηση της Αρχαίας Ελληνικής Πόλης*. Αθήνα: ΜΙΕΤ. Τίτλος πρωτοτύπου: *La naissance de la cité grecque. Cultes, espaces et société, VIIIe-VIe siècle av. J.-C.* (Textes à l'appui. Série Histoire classique): Paris : Editions La Découverte, 1996<sup>2</sup>.

Schuller, W. 2006<sup>2</sup>. *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας (Από την Κρητομυκηναϊκή Εποχή ως το Τέλος των Κλασικών Χρόνων)*. Αθήνα: ΜΙΕΤ. Τίτλος πρωτοτύπου: *Griechische Geschichte* (Oldenbourg Grundriss der Geschichte). München: Oldenbourg, 2002.

Shapiro, H.A. (επιμ.) 2007. *The Cambridge Companion to Archaic Greece* (Cambridge Companions to the Ancient World). Cambridge – N.York: Cambridge University Press (ISBN: 0521822009).

## 1.4.2 Διαδικτυακές προβολές

<https://www.youtube.com/watch?v=ITnBfGr0Lro> (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο)